

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA IJTIMOIIY-EMOTSIONAL KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISHDA SINFDAN TASHQARI ISHLARNING AHAMIYATI

“University of economics and pedagogy”NOTM

dotsent v.b. Yusupova Diloromxon Sabirdjanovna

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4-bosqich

50-"F" guruh talabasi Isroilova Sarvinoz Maxmud qizi

israilova174@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni shakllantirishda sinfdan tashqari faoliyatning pedagogik ahamiyati yoritildi. Tadqiqotda o'yinlar, to'garaklar, tadbirlar va jamoaviy mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning muloqot ko'nikmalari, empatiya, o'zini boshqarish va hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Sinfdan tashqari faoliyatning tarbiyaviy samaradorligi asoslab berildi. Shuningdek, o'qituvchining ushbu jarayondagi roli va samarali metodlarni tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy-emotsional kompetensiya, boshlang'ich ta'lim, sinfdan tashqari faoliyat, tarbiya, muloqot, hamkorlik, empatiya, refleksiya Soft skills (yumshoq ko'nikmalar), ijtimoiy moslashuv.

Аннотация: В данной тезисной работе освещается педагогическое значение внеурочной деятельности в формировании социально-эмоциональных компетенций у учащихся начальных классов. В исследовании анализируются возможности развития коммуникативных навыков, эмпатии, саморегуляции и компетенций сотрудничества посредством игр, кружков,

мероприятий и коллективных занятий. Обоснована воспитательная эффективность внеурочной деятельности. Кроме того, рассматриваются роль учителя и эффективные методы в данном процессе.

Ключевые слова: социально-эмоциональная компетентность, начальное образование, внеурочная деятельность, воспитание, общение, сотрудничество, эмпатия, рефлексия, soft skills (мягкие навыки), социальная адаптация.

Annotation: This article highlights the pedagogical importance of extracurricular activities in the formation of social and emotional competencies in primary school students. The study analyzes the possibilities of developing students' communication skills, empathy, self-management and cooperation competencies through games, clubs, events and group exercises. The educational effectiveness of extracurricular activities is substantiated. The role of the teacher in this process and effective methods are also analyzed.

Keywords: Social-emotional competence, primary education, extracurricular activities, upbringing, communication, cooperation, empathy, reflection Soft skills, social adaptation.

“Yangi O‘zbekiston maktablarida biz nafaqat fanlarni o‘rgatishimiz, balki farzandlarimizda mustaqil fikrlash, jamoada ishlash va mas’uliyatni his qilish kabi zamonaviy ko‘nikmalarni (Soft skills) shakllantirishimiz kerak.”

SH. M. MIRZIYOYEV

Bugungi kunda ta’lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri o‘quvchilarda "soft skills" (yumshoq ko‘nikmalar), ya’ni o‘z his-tuyg‘ularini

boshqarish, boshqalarni tushunish va jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantirishdir. Ijtimoiy-emotsional kompetensiya (SEL – Social Emotional Learning) bolaning maktabga moslashishi va kelajakdagi muvaffaqiyati uchun poydevor hisoblanadi.

2. Ijtimoiy-emotsional kompetensiyaning tarkibiy qismlari

O'quvchilarda ushbu kompetensiyani rivojlantirish beshta asosiy yo'nalishni qamrab oladi:

- O'z-o'zini anglash: O'z his-tuyg'ulari va kuchli tomonlarini bilish.
- O'z-o'zini boshqarish: Stress va emotsiyalarni nazorat qilish.
- Ijtimoiy xabardorlik: Empatiya va boshqalarning nuqtayi nazarini tushunish.
- Muloqot ko'nikmalari: Nizolarni hal qilish va hamkorlik.
- Mas'uliyatli qaror qabul qilish: Axloqiy me'yorlar asosida tanlov qilish.

3. Sinfdan tashqari ishlarning afzalliklari

Dars jarayoni ko'proq akademik natijalarga yo'naltirilgan bo'lsa, sinfdan tashqari ishlar (to'garaklar, ekskursiyalar, bayram tadbirlari) o'quvchiga erkin muhitda o'zini namoyon qilish imkonini beradi.

- Jamoaviy o'yinlar: O'quvchilarda o'zaro yordam va raqobatni sog'lom boshqarishni o'rgatadi.
- Sahnallashtirilgan tomoshalar: Rolli o'yinlar orqali bola turli personajlarning his-tuyg'ularini his qiladi (empatiya).
- Sayohatlar va tabiat qo'ynidagi mashg'ulotlar: Mas'uliyat va guruh ichidagi intizomni shakllantiradi.

4. O'qituvchining strategik vazifalari

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishda quyidagi usullardan foydalanishi maqsadga muvofiq:

1. "Kayfiyat kundaligi"ni yuritish: Tadbirlardan so'ng o'quvchilar bilan his-tuyg'ular haqida suhbatlashish.
2. Keys-stadi metodlari: To'garak mashg'ulotlarida hayotiy muammoli vaziyatlarni muhokama qilish.
3. Refleksiya: Har bir tadbirdan so'ng "Bugun kimga yordam berdingiz?" yoki "Nima uchun xafa bo'ldingiz?" kabi savollar orqali tahlil qilish.

Ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarni rivojlantirish uchun sinfdan tashqari mashg'ulotlarda qo'llash mumkin bo'lgan "Emotsiyalar oroli" deb nomlangan amaliy o'yin metodikasi.

Amaliy Mashg'ulot: "Emotsiyalar oroli" (Sinfdan tashqari tadbir uchun)

Maqsad: O'quvchilarda o'z his-tuyg'ularini tanib olish, ularni so'z bilan ifodalash va do'stlarining holatini tushunish (empatiya) ko'nikmasini shakllantirish.

1. Kerakli jihozlar:

- Turli rangdagi qog'ozlar (sariq, ko'k, qizil, yashil).
- Smart doska yoki plakat (turli his-tuyg'ular aks etgan "Emodji"lar bilan).
- Rag'batlantiruvchi kartochkalar.

2. Mashg'ulotning borishi:

O'qituvchi sinf xonasini (yoki tadbirlar zalini) to'rtta hududga (orolga) ajratadi:

- Sariq orol: "Shodlik va quvonch".
- Ko'k orol: "Xafalik va mahzunlik".
- Qizil orol: "G'azab va jahil".
- Yashil orol: "Xotirjamlik va do'stlik".

3. O'yinning asosiy sharti:

1. Vaziyatni tahlil qilish: O'qituvchi o'quvchilarga turli hayotiy vaziyatlarni o'qib beradi. Masalan: "Siz eng yaxshi ko'rgan o'yinchog'ingizni yo'qotib qo'ydingiz. Qaysi orolga borasiz?"
2. Harakat: O'quvchilar o'sha vaziyatda his qiladigan tuyg'usiga mos orolga borib turishadi.
3. Muhokama (Refleksiya): O'qituvchi har bir oroldagi bolalardan nega aynan shu tuyg'uni tanlaganini so'raydi va salbiy tuyg'ulardan (g'azab, xafalik) qanday chiqib ketish mumkinligini birgalikda muhokama qiladi.

Hozirgi kunda sinfdan tashqari faoliyatni tashkil etishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli vositalardan foydalanish alohida ahamiyat kasb etmoqda. Masalan, ijtimoiy-emotsional mavzularga bag'ishlangan interaktiv videolar, qisqa animatsiyalar va raqamli o'yinlar o'quvchilarning darsdan tashqari mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Bu esa ularning emotsional faolligi va ijobiy munosabatlarini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, sinfdan tashqari faoliyat orqali o'quvchilarda yetakchilik qobiliyatlari va mas'uliyat hissi rivojlanadi. Guruhli topshiriqlar va jamoaviy tadbirlar davomida bolalar bir-birini tinglashni, o'zaro yordam ko'rsatishni va ijtimoiy normalarga rioya qilishni o'rganadilar. Bu jarayonda o'qituvchining pedagogik mahorati va yo'naltiruvchi roli muhim ahamiyatga ega bo'lib, u har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda faoliyatni tashkil etishi lozim.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sinfdan tashqari faoliyatga muntazam jalb etilgan boshlang'ich sinf o'quvchilarida stress holatlari kamroq kuzatiladi, o'ziga bo'lgan ishonch esa yuqori bo'ladi. Bu esa ularning o'quv faoliyatida ham ijobiy natijalarga erishishiga zamin yaratadi. Bu jarayonda sinf raxbarining tashabbuskorligi, o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini hisobga olib yondashishi aloxida ahamiyat kasb etadi.

"Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek: Ma'rifatli jamiyatni faqat ma'rifatli muallim yarata oladi.' Bu esa boshlang'ich sinf o'qituvchisidan o'quvchilarning nafaqat savodxonligini, balki ularning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini ham darsdan tashqari mashg'ulotlar orqali tizimli rivojlantirishni talab etadi."

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. (Yangi tahriri). – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
3. Ziyomammedov B. Pedagogik mahorat. – Toshkent: "Tafakkur", 2012.
4. Yo'ldoshev J. G'., Usmonov S. A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2008.
5. Nishonova Z. T. Psixologik xizmat: Psixoprofilaktika, psixik ma'rifat va psixologik maslahat. – Toshkent, 2014.